



Lätt om odling

Nr 37 • Perenner

Perenner är vackra blommor som kommer igen år från år och som vi gärna vill ha i vår trädgård. Perenn betyder just evig, beständig. Det vi kallar perenner i trädgården är de örtartade, fleråriga växterna, de som vissnar ner varje höst men alltid kommer igen till våren. Det är således bara de underjordiska delarna som övervintrar. Med perenner i trädgården kan man planera så att man har olika blommande växter från vår till höst. De är för det mesta lättskötta växter bara de får rätt förutsättningar från början.

Tips för en vacker perennrabatt

Låt planeringen av rabatten ta tid. Även om det alltid går att flytta, göra om och komplettera så vinner man på att ha en grundstomme klar. Gör en skiss. Välj växter utifrån läget på rabatten. Det finns perenner för alla lägen: soligt, skuggigt, torrt, fuktigt. Beräkna hur många plantor som får plats. Placera de högsta perennerna längst bak eller i centrum av en friliggande rabatt. Plantera hellre flera plantor av samma växt än att blanda för många olika.

Man kan placera perennerna utifrån olika teman t ex färger, bladformer, höga, låga, marktäckare, gammaldags perenner, fjärilsväxter eller rariteter. Det roligaste är nog att ha en rabatt som blommar under lång tid. Men en renodlad rabatt med t ex pioner har också sin tjusning även om den blommar under en kort tid. Den har ett friskt och vackert blad-



Pioner.

verk även efter blomningen. En perennrabatt som inte blommar hela sommaren kan förstås kompletteras med sommarblommor.

Dekorativa blad

Många perenner är också odlingsvärda enbart för bladens vackra färger och former. Med sådana kan man skapa en färgrik rabatt – utan en enda blomma. I skuggiga lägen är det sär-



Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org

skilt tacksamt att använda bladväxter eftersom det finns färre blommande perenner att välja bland.

Några exempel på perenner med vackra blad är brokfunkia, broklungört, rödbladig alunrot, lammöron, röd kvanne, lavendel, japansk malört, ormbunkar, parasollblad, randgräs, revsuga, salvia, sebragräs, silvertistel, skugggröna, sockblomma, ulleternell.

Hosta-funkia.



Jorden

Utgå antingen från den jord som finns och välj växter därefter eller förbättra jorden utifrån de krav de önskade växterna har. Men de naturliga förhållandena går inte att förändra hur mycket som helst. Resultatet blir oftast bäst om man försöker anpassa växtval efter vilken naturtyp som finns runt omkring. På en torr, mager skogsmark är det svårt att anlägga en fuktäng eller perennrabatt med kraftigt växande, näringskrävande perenner som riddarsporre och stormhatt. Och på en lerig jord ska man inte plantera surjordsväxter som t ex vivor ...

De flesta perenner trivs i väl-dränerad, humusrik jord. Både lerjordar och sandjordar kan förbättras med mull i någon form; kompost, torvmull, barkmull. Dräneringen är viktig eftersom växterna kan dö om de står för blött så att det inte kommer

luft till rötterna. Men det finns förstås undantag som t ex damm- och strandväxter.

För att rabatten ska bli så lättskött som möjligt för lång tid framöver ska jorden vara fri från fleråriga ogräs som tistel, kvickrot och kirskaål. Frögräs kan vara till besvär de första åren, innan perennerna växt till sig ordentligt, men sedan konkurreras de ut av perennerna. Marktäckande perenner är särskilt effektiva på att hämma ogräs.

Gödsling

Grundgödsla jorden före plantering med något naturligt gödselmedel t ex kogödsel, hönskötsel eller kompost. Ett tillskott av benmjöl gynnar rotbildning och blomning. Kalk kan behövas till kalkälskande växter om jorden har ett lågt pH-värde. Surjordsväxter ska inte kalkas utan kan behöva ett tillskott av naturell torv som är sur i sig. Ge i fortsättningen en gödselgiva varje vår i form av kompost eller hönskötsel. På hösten kan man komplettera med benmjöl.



Riddarsporre.

Lättodlade perenner för olika lägen – ett urval

Soligt, torrt

Aubrietia, *Aubrieta x cultorum*
Backsippa, *Pulsatilla vulgaris*
Fetblad olika arter, *Sedum sp*
Fingerört, *Potentilla tonguei*
Kantnepeta, *Nepeta x faassenii*
Kärleksört, *Sedum telephium*
Lavendel, *Lavandula angustifolia*
Mossflox, *Phlox subulata*
Praktstenört, *Aurinia saxatilis*
Röllika, *Achillea millefolium*
Timjan olika arter, *Thymus sp*
Tovsippa, *Anemone sylvestris*
Ulleternell, *Anaphalis triplinervis*

Soligt, fuktigt

Brokfunkia, *Hosta undulata*
Fackelblomster, *Lythrum salicaria*
Förgätmigej, *Myosotis scorpioides*
Klippstånd, *Ligularia dentata*
Penningblad, *Lysimachia nummularia*
Spirstånd, *Ligularia przewalskii*
Strandiris, *Iris sibirica*
Trädgårdsmörboll, *Trollius x cultorum*

Skuggigt, torrt

Gulltörel, *Euphorbia polychroma*
Hjärtbergenia, *Bergenia cordifolia*
Jättedagdkåpa, *Alchemilla mollis*
Myskmadra, *Galium odoratum*
Nunneört, *Pseudofumaria lutea*
Nävor olika arter, *Geranium*
Skuggbräcka, *Saxifraga umbrosa*
Vintergröna, *Vinca minor*

Skuggigt, fuktigt

Astilbe, *Astilbe arendsii*
Broklungört, *Pulmonaria saccharata*
Daggfunkia, *Hosta sieboldiana*
Humbleblomster, *Geum rivale*
Jätterams, *Polygonatum x hybridum*
Ormöga, *Omphalodes verna*
Rödkvanne, *Angelica gigas*
Silverax, *Cimicifuga racemosa*
Stjärnflocka, *Astrantia major*
Strutbräken, *Matteuccia struthiopteris*

Surjordsväxter

Blodört, *Sanguinaria canadense*
Höstgentiana, *Gentiana sinoornata*

Nunneört olika arter, *Corydalis sp*
Treblad olika arter, *Trillium sp*
Vivor olika arter, *Primula*

Kalkälskare

Aubrietia, *Aubrieta x cultorum*
Brudslöja, *Gypsophila paniculata*
Bräckor, *Saxifraga sp*
Fingerört, *Potentilla tonguei*
Luktpion, *Paeonia lactiflora*
Praktstenört, *Aurinia saxatile*
Solbrud, *Helenium autumnale*
Stäppsalia, *Salvia nemorosa*
Vårgentiana, *Gentiana acaulis*

Marktäckare

Aubrietia, *Aubrieta x cultorum*
Hjärtbergenia, *Bergenia cordifolia*
Mossflox, *Phlox subulata*
Revsuga, *Ajuga reptans*
Rosenplister, *Lamium maculatum*
Silverarv, *Cerastium tomentosum*
Skugggröna, *Pachysandra terminalis*
Sockblomma, *Epimedium rubrum*
Stjärnklocka,
Campanula poscharskyana
Timjan, *Thymus sp*
Vintergröna, *Vinca minor*

Häckbildare

Amerikanskt älggräs, *Filipendula rubra*
Elefantgräs, *Miscanthus 'Gigantus'*
Kärrtörel, *Euphorbia palustris*
Parkslide, *Fallopia japonica*
Parkstånd, *Senecio sarracenus*
Perenn solros, *Helianthus decapetalus*
Plymspirea, *Aruncus dioicus*
Rosenflockel, *Eupatorium purpureum*
Vippvallmo, *Macleya cordata*

Solitärer

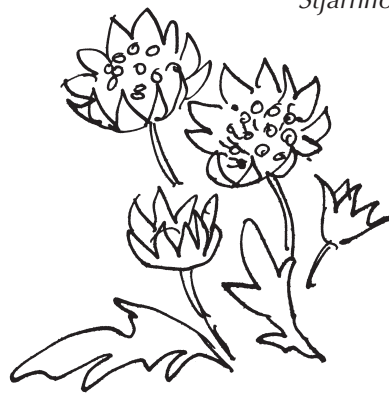
Gullstav, *Ligularia stenocephala*
Mose brinnande buske,
Dictamnus albus
Pioner, *Paeonia sp*
Plymspirea, *Aruncus silvestris*
Silverax, *Cimicifuga racemosa*
Trädgårdsriddarsporre,
Delphinium x hybridum
Trädgårdsstormhatt, *Aconitum x bicolor*

Skötsel

Höga perenner behöver ofta stöd för att inte knäckas av vind eller sin egen tyngd. Pinnar, nät, ringar, galler är några alternativ.

Vissa perenner kan blomma om under sommaren om de klipps ner efter blomning, t ex löjtnantshjärta, stjärnflocka och binka. Annars är det en fördel att låta de frusna, nervissnade perennerna stå kvar över vintern och klippa ner dem först till våren. Dels skyddar de gamla bladen rötterna, dels kan gamla blomställningar innehålla frön som blir värdefull mat åt fåglar.

En del perenner som breder ut sig i sidled blir lätt glesa eller döda i mit-



Stjärnflocka.



Löjtnantshjärta.

ten. Då är det dags att dela och plantera om. Plantera om vårbloppmande perenner på sensommaren/hösten och höstbloppmande på våren. Då stör man plantan minst.

Förökning

Många perenner kan sås med frö. Det gäller framförallt rena arter. Sorter däremot förökas oftast med sticklingar, genom delning eller med rotbitar

för att behålla sortäktheten. Alltfler fröfirmor har numera fröer till perenner i sitt sortiment. Perenner kan sås i stort sett under hela säsongen. En del behöver en köldperiod över vintern för att gro och ska därför inte sås för rän på hösten. Uppgifter finns på fröpåsarna eller i litteratur om perenna växter. Sticklingar och delning se Lätt om Odling 36.

Vinterskydd

Det är oftare vinterns väta än dess köld som tar död på perenner. Vissa perenner är speciellt känsliga för fukt t ex blå bergvallmo, daggranunkel, lewisia och salvia. Skydda dem med en skiva så att inte regn och snö tränger ner och gör plantan och jorden för blöt.

Lägg luftigt ris eller torra löv under skivan för att skydda mot sträng kyla. För även sträng kyla kan skada mindre hårdiga perenner. Särskilt i trakter där det är ont om snö kan ett skyddande lager med torra löv och ris vara ett bra skydd.

*Solveig Sidblad, text
Han Veltman, teckningar*



Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org